

Skácel podle Kožmína, Kunzeho a Handkeho

Kožmín, Z.: Skácel. Ostrovy v proudu, Brno 1994, 224 s. Kunze, R.: wundklee gedichte. (překlad), Handke, P.: Das plötzliche Nichtmehrwissen des Dichters (laudatio). Fischer Taschenbuchverlag, Frankfurt am Main, 1992, 139 s.

Monografie Zdeňka Kožmína je prvním knižním pokusem o celistvé uchopení fenoménu Skácel. Tento záměr naznačuje již úsečný titul studie, která věnuje pozornost všemu, co sledává podstatně pro charakteristiku jedinečnosti díla i života Jana Skácela.

Zdeňk Kožmín dává čtenáři nahlédnout do řady podrobností z osudů Skácelových předků, sleduje mnohé peripetie básníkovy osudu, jeho tvorbu publicistickou, prozaickou, analyzuje chronologicky jednotlivé sbírky básní pro dospělé i pro děti.

Obraz básníkovy života a díla zaujme nejen mnohostí kontextů, do nichž je autor vsazuje, ale také urputností hledání filozofické a poetologické definice Skácelova světa. Domnívám se, že právě v této snaze lze spatřovat jak nejennější přínos monografie, tak i jednu z příčin jistého zklamání z její neúplnosti.

Leitmotivem Kožmínova hledačství je poznání, že Skácelův svět vyjevuje svou myslitelskou a básnickou hloubku právě tam, kde se protínají různé roviny bytí a textu. Jednotlivé kapitoly monografie jsou vlastně jakýmsi neustále obnovovaným ověřováním možností nahlédnout v jasnozřivé zkratce podstatu architektiky prostoru Skácelova světa, totálně propojenou se svěbytnou "geologií" času, jehož vrstvy nejsou ani neprostopné, ani dány jednou provždy.

Kožmínova vnímavost k mnohotvárnosti Skácelových mytizujících projekcí a smyslu jeho rafinovaně prostých textotvorných rituálů udivuje vždy znovu a znovu. Jistě by na tomto místě bylo možné vznášet výhrady k někdy obtížně sémantizovatelným jazykovým konstrukcím, které jsou navíc promíse-

ny mnoha neterminologicky užitými termíny z různých vědních oborů. Výpravu napříč známými způsoby nazírání je ovšem snadné nařknout z metodologického či jiného eklekticismu. Kožmínovu věrnost vlastním východiskům a vytrvalost v jejich ověřování je snad také možné považovat za "metodologickou čistotu".

Kožmínovy analýzy umocňují významové dění Skácelových básní vystižením jejich existenciální naléhavosti. Snad nejobjevněji tak autor studie činí u poetologických charakteristik miniaturizace a intimizace v četných Skácelových čtyřverších. Nežřídka bývá právě v uvedených postupech spatřována pouze malebnost a až jistá apartnost Skácelovy poetiky - odtud vede přímá cesta k odmítnutí Skácela jako "kýčopěva" (výraz básníka Jaromíra Typla).

Nevýhodou filozofických a stylových "zvětšenin" je skutečnost, že při chronologicky postupujících analýzách sbírek zůstávají mimo zorný úhel i celé oddíly těchto básnických knih. Celistvý popis Skácelových textů by nemohl nepřehlížet k proměně lyrického subjektu, k analýze verše a zejména k velmi důmyslné kompozici jednotlivých knih. Tato konstatování nejsou výtkou, neboť autor studie si podobné úkoly neklade, nicméně čtenářské očekávání celistvosti popisu textů se s žánrem velké (a navíc vysloveně interpretačně zaměřené) monografie pravidelně spojuje.

Třebaže hlavní pozornost poutají právě kapitoly zkoumající Skácelovo básnické dílo pro dospělé, cenné jsou i charakteristiky poezie pro děti a tvorby prozaické. Zdeňk Kožmín přesvědčivě dokládá, že Skácelův harmonicky rozporuplný svět je vysloven

i zde objevně.

V kapitole nazvané Rok 1989 uvádí autor řadu okolností týkajících se udílení Petrarcovy ceny Janu Skácelovi. Velký dojem v básníkově - podle Kožmínova svědectví - zanechal německý spisovatel Peter Handke, který pronesl své *laudatio* zároveň jako interpretaci Skácelova díla. Skácel byl prý překvapen, jak dobře jeho dílo Handke z německých překladů pochopil a interpretoval.

Peter Handke (a s ním německé kulturní publikum) zná Skácelovy básně z jedinečného překladu Reinera Kunzeho, k nimž je v novém vydání z roku 1992 připojeno také Handkeho *laudatio*.

Reiner Kunze přebásnil stovku Skácelových textů s důrazem především na zdroje Skácelovy obraznosti a na pohádkově průzračnou atmosféru jeho mytického světa. Poezie Jana Skácela je tak interpretována jako originální tvoření v jazyce (německý výbor dokonce přetiskuje před překladem básně *Dotyky její český originál obsahující překladatelsky vražedný verš "Boj! se boj! bojíněk!"* / "Und wund wund ist der wundklee" - *wundklee* je nazván celý výbor). Pro charakteristiku Kunzeho překladů se kupodivu hodí formulace, kterou vystihl Zdeněk Kožmín Skácelovy básně pro děti vytvořené na základě obrázků Josefa Čapka: "... jejich poetičnost se promítá do Skácelových textů tak, aby v její intenci pokračoval." Kunze si je ovšem dobře vědom i disharmonických poloh Skácelových obrazů, a tak raději obětuje lexikální výstižnosti rytmickou mnohotvárnost či intonační jednodušnost.

Peter Handke, jehož rodokmenu spjatému se Slovinskem přisuzoval Skácel podle Kožmína podíl na citlivém pochopení svých básní, pojímá *laudatio* jako příležitost k poukazu na hlubinnou kulturní spřízněnost Střední Evropy. Zatímco Zdeněk Kožmín zpřesnil svou charakteristiku Skácelovy mytizace konfrontací s pojetím lásky a erotu v poezii

Oldřicha Mikuláška a Vladimíra Holana a charakteristiku Skácelovy intimizace porovnáním s jemností vztahu člověka a přírody v tvorbě Novalisově, Peter Handke vnímá Skácelovu tvorbu v kontextu traklovském a mozartovském.

Při vytyčování shod a rozdílů mezi poetikou Georga Trakla a Jana Skácela si např. všímá skutečnosti, že u Skácela jsou barevné věci často také ještě slyšitelné. Pro Skácela není podle Handkeho příroda útočištěm v exilu, ale zůstává navzdory všem mezihrám prvním světem, světem velkým a širokým. Handke má pocit, že prostřednictvím Skácelových básní se zjevují pověsti, pohádky a bajky našeho společného a dále trvajících střevoevropského děství, kde ve svěžím starém animismu ožívají v noci hluboko v zemi kořeny stromů. Mozartův poslední smyčcový kvintet, který Handke vyslechl v Japonsku (v nadšeném amatérském provedení) mu dal pocit slávy a bolestnost rezonuje ve verších Jana Skácela.

Na rozdíl od vědeckých objevů, pro něž je příznačné náhlé vědění, spočívá podle Handkeho Skácelův způsob objevování v náhlém nevěděním, v náhlém již nevěděním a v přechodu do obrazu, do barvy, taktu. (Své *laudatio* na Jana Skácela končí Peter Handke vzpomínkou, jak se rozhodl - poprvé dobrovolně - naučit se zpaměti báseň: Skácelovu *Kde máme doma sůl*).

Zdeněk Kožmín vnímá Skácelovo nevědění v propojení s jeho obrazem kamínku poezie, v němž skutečnost osvobozuje svou otevřeností. Skácelovo nevědění je v Kožmínově interpretaci otevíráním nového rozměru našeho bytí.

Trio Kožmín - Kunze - Handke se na dálku podivuhodným způsobem doplňuje. V novém světle a v netušených souvislostech tak můžeme vnímat jedinečnost zjevu Jana Skácela.

Petr Kučera